

РОЗВИТОК ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ЕКОНОМІКО-СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ

©2021 ЧМУТ А. В.

УДК 339.9
JEL: C46; F14; F23; F63; R13

Чмут А. В. Розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств Херсонської області: економіко-статистичний аналіз

Метою статті є аналіз основних показників зовнішньоекономічної діяльності Херсонської області. Враховуючи, що в умовах глобалізації розвиток економіки будь-якої країни міцно пов'язаний з розвитком її зовнішньоекономічної діяльності, стаття містить аналіз основних показників міжнародної торгівлі товарами та послугами Херсонської області. На підставі проведеного аналізу з'ясовано, що у 2020 р. у загальній структурі експорту та імпорту України частка Херсонської області становила 0,6%. Активними учасниками зовнішньої торгівлі товарами та послугами було більше 300 підприємств області, а партнерами – 120 країн світу. Аналіз динаміки показників (експорт, імпорт, сальдо) показав, що в торгівлі товарами відмічаються позитивні тенденції до збільшення обсягів експорту за останні роки, а також зростання кількості учасників і розширення географії зовнішньої торгівлі. У статті проведено аналіз товарної та географічної структури, в результаті якого виявлено, що основними імпортерами продукції Херсонської області є Нідерланди, Туреччина та Польща. Експорт послуг у Херсонській області здійснювали 123 підприємства в 75 країн світу. Найбільшими партнерами залишаються Туреччина, Бельгія, а також Німеччина, Польща, Швейцарія. Виявлено, що в структурі експорту товарної продукції найбільшу частку у 2020 р. склали такі товарні групи: зернові культури, насіння та плоди олійних рослин, жири та олії тваринного або рослинного походження, залишки та відходи харчової промисловості, деревина та вироби з деревини, судна та ін. Проведено аналіз обсягів реалізації деяких видів продукції в натуральних і вартісних показниках. Відповідним чином проаналізовано і показники імпорту області. Стаття містить аналіз показників експорту й імпорту в структурі районів області.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, міжнародна торгівля, експорт товарів, імпорт.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-10-152-158>

Рис.: 7. **Табл.:** 4. **Бібл.:** 8.

Чмут Анна Володимирівна – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри економіки, менеджменту та адміністрування, Херсонський державний університет (вул. Університетська, 27, Херсон, 73000, Україна)

E-mail: Hannach300@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5947-728X>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/3198950/anna-chmut/>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57201123255>

UDC 339.9
JEL: C46; F14; F23; F63; R13

Chmut A. V. Developing the Foreign Economic Activity of Enterprises of the Kherson Region: The Economic and Statistical Analysis

The article is aimed at analyzing the main indicators of foreign economic activity of the Kherson region. Considering that in the context of globalization the development of the economy of any country is firmly related to the development of its foreign economic activity, the article contains an analysis of the main indicators of international trade in goods and services of the Kherson region. Based on the carried out analysis, it is found that in 2020, in the total structure of Ukraine's exports and imports, the share of the Kherson region amounted to 0.6%. Active participants in foreign trade in goods and services were more than 300 enterprises of the region, and the partners - 120 countries over the world. The analysis of the dynamics of indicators (exports, imports, balances) showed that in trade in goods there are positive tendencies to increase export volumes in recent years, as well as an increase in the number of participants and the expansion of the geography of foreign trade. The article analyzes the commodity and geographical structure, as a result it is identified that the main importers of products of the Kherson region are the Netherlands, Turkey and Poland. Export of services in the Kherson region was implemented by 123 enterprises into 75 world countries. The largest partners remain Turkey, Belize, as well as Germany, Poland, Switzerland. It is identified that in the structure of exports of commodity products, the largest share in 2020 was made up of the following commodity groups: cereals, seeds and fruits of oilseeds, fats and oils of animal or vegetable origin, residues and wastes of the food industry, wood and wood products, vessels, etc. The analysis of sales volumes of certain types of products in natural and cost-based indicators is carried out. The indicators of the region's imports are analyzed according to the same method. The article contains findings of the analysis of the export and import indicators in the regional districts structure.

Keywords: foreign economic activity, international trade, exports of goods, imports.

Fig.: 7. **Tabl.:** 4. **Bibl.:** 8.

Chmut Anna V. – PhD (Economics), Senior Lecturer of the Department of Economics, Management and Administration, Kherson State University (27 Universytetska Str., Kherson, 73000, Ukraine)

E-mail: Hannach300@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5947-728X>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/3198950/anna-chmut/>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57201123255>

В умовах глобалізації розвиток економіки будь-якої країни міцно пов'язаний з розвитком її зовнішньоекономічної діяльності. Це складне, неоднозначне, з точки зору різних джерел, поняття. Офіційно визначення зовнішньоекономічної діяльності подається в однойменному законі, як «діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, а також діяльність державних замовників з оборонного замовлення у випадках, визначених законами України, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами» [1]. В академічному колі підходи до трактування цього поняття відрізняються, враховуючи широту застосування. Це і «функціонування господарських зв'язків між суб'єктами міжнародної економіки» [2], і «функції фірм та підприємств, пов'язаних зі співпрацею з іноземними партнерами» [3], і «господарювання суб'єктів України та іноземних суб'єктів, засноване на відносинах між ними» [4]. Проте, визначаючи конкретні форми відносин або видів економічної діяльності, домінуюче місце належить міжнародній торгівлі. Міжнародна торгівля є вагомим джерелом наповнення державного бюджету країни та підвищення рівня її економічного розвитку. Тому дослідження особливостей зовнішньоекономічної діяльності країни та окремих її регіонів у контексті аналізу показників міжнародної торгівлі товарами та послугами є необхідним засобом отримання актуальної інформації.

Дослідженню проблемних аспектів теорії та практики зовнішньоекономічної діяльності приділяла увагу значна кількість вітчизняних і зарубіжних авторів, серед яких М. Дідківський, Н. Гофман, О. Гребельник, Є. Прокушев. Оцінку тенденцій розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні здійснювали: Я. Литвиненко, М. Вульчин, І. Жалба. Особливості функціонування та розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Херсонській області розглядали А. Наумова, А. Завгородній, А. Остапенко, Т. Повод та ін.

Проте, враховуючи постійну динаміку зміни показників, їх системний аналіз є перманентним процесом.

Метою статті є аналіз основних показників зовнішньоекономічної діяльності підприємств Херсонської області.

У 2020 р. у загальній структурі експорту та імпорту України частка Херсонської області становила лише 0,6% [5]. Втім, враховуючи позитивну динаміку основних показників зовнішньоекономічної діяльності, збільшення кількості учасників, розширення географічної та товарної структури, яка спостерігається останніми роками, можна говорити про значний потенціал Херсонщини в даній сфері.

Активними учасниками зовнішньої торгівлі товарами та послугами є більше 300 підприємств області, а партнерами – 120 країн світу. Зовнішньоторговельний оборот у 2020 р. склав 657,3 млн дол. США. Основні показники зовнішньоекономічної діяльності Херсонської області наведено в *табл. 1*.

У торгівлі товарами відмічаються позитивні тенденції до збільшення обсягів експорту на 4,7%, кількість учасників зростає на 0,6%, географія експорту розширилася на 5 країн (+4,3%). Завдяки зниженню обсягів імпорту товарів у 2020 р. майже на 20% сальдо зовнішньої торгівлі змінилося: з –139 до –46,3 млн дол. США (*табл. 2*).

Збільшилась кількість учасників і країн-партнерів в експорті послуг області, проте його обсяги скоротилися на 17,7%, у результаті чого сальдо зовнішньої торгівлі послугами стало позитивним і становило 15,6 млн дол. США. Коефіцієнт покриття експортом імпорту наведено на *рис. 1*.

Як можна побачити з наведених даних, сальдо зовнішньої торгівлі товарами з 2014 по 2017 рр. мало позитивне значення, в останні три роки обсяги імпортованих товарів перевищують експорт. Як уже відмічалось вище, у торгівлі послугами сальдо є позитивним.

Таблиця 1

Основні показники зовнішньоекономічної діяльності Херсонської області

Показник	Експорт		Імпорт		Темп приросту, %	
	2019	2020	2019	2020	Експорт	Імпорт
<i>Товари</i>						
Вартість, млн дол. США	268,1	280,7	407,1	327	4,7	-19,7
Кількість учасників ЗЕД, од.	313	315	1746	1154	0,6	-33,9
Кількість країн-партнерів, од.	115	120	67	73	4,3	9,0
<i>Послуги</i>						
Вартість, млн дол. США	39,6	32,6	40	17	-17,7	-57,5
Кількість учасників ЗЕД, од.	122	123	61	59	0,8	-3,3
Кількість країн-партнерів, од.	72	75	55	42	4,2	-23,6

Джерело: складено за [6].

Динаміка показників обсягів та результатів зовнішньої торгівлі товарами Херсонської області, тис дол. США

Показник	Рік				
	2016	2017	2018	2019	2020
Експорт	246567	289153,3	269932,7	268128,7	280667,8
Імпорт	167881,8	202392,6	328482,5	407103,8	327013,9
Сальдо	78685,2	86760,7	-58549,8	-138975,1	-46346,1

Джерело: складено за [6].

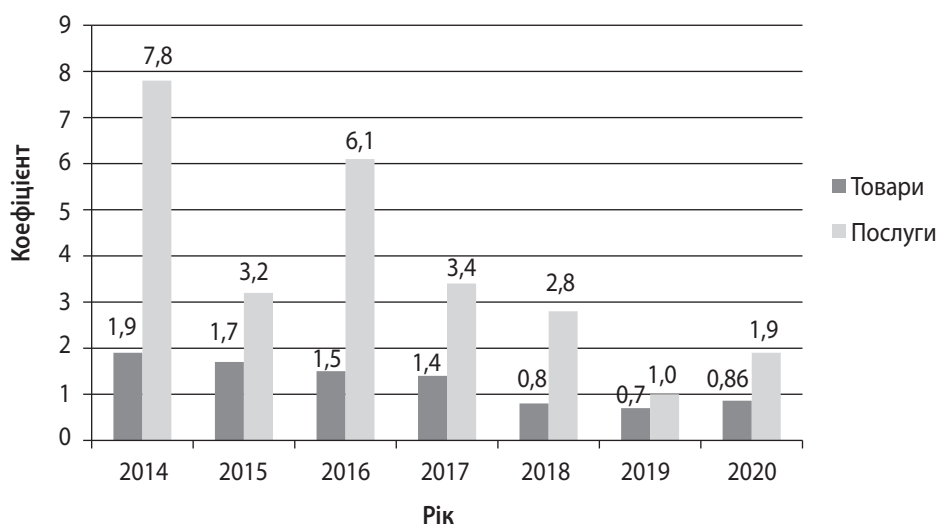

Рис. 1. Коефіцієнт покриття експортом імпорту по роках

Джерело: побудовано за [6].

Географію експорту товарів Херсонської області у 2020 р. наведено на рис. 2.

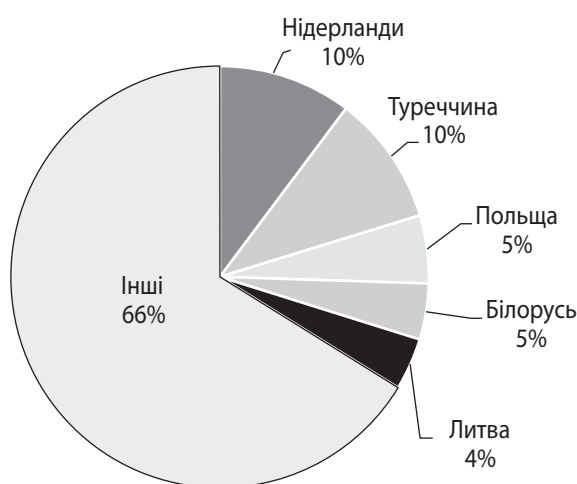

Рис. 2. Географія експорту товарів Херсонської області у 2020 р.

Джерело: побудовано за [6].

Основними імпортерами продукції Херсонської області є Нідерланди (10,3%), Туреччина (10%), Польша (5,2%). Країни-партнери в експорті послуг області наведені на рис. 3.

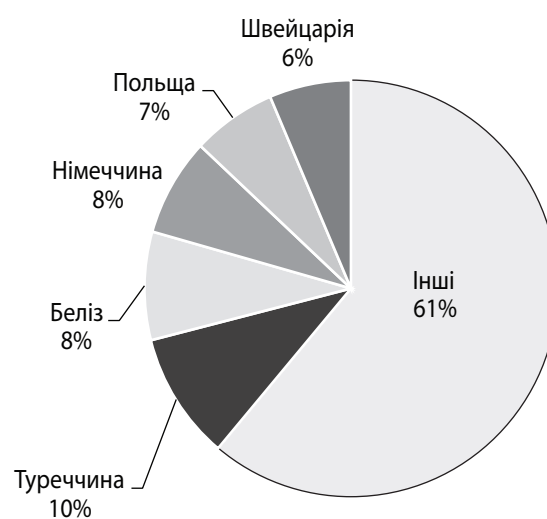

Рис. 3. Основні країни-партнери в експорті послуг Херсонської області у 2020 р.

Джерело: побудовано за [6].

Експорт послуг у Херсонській області здійснювали 123 підприємства в 75 країн світу. Найбільшими партнерами залишаються: Туреччина – 9,9%, Бельгія – 8,4%, а також Німеччина, Польша, Швейцарія. Динаміку експорту послуг до країн ЄС наведено на рис. 4.

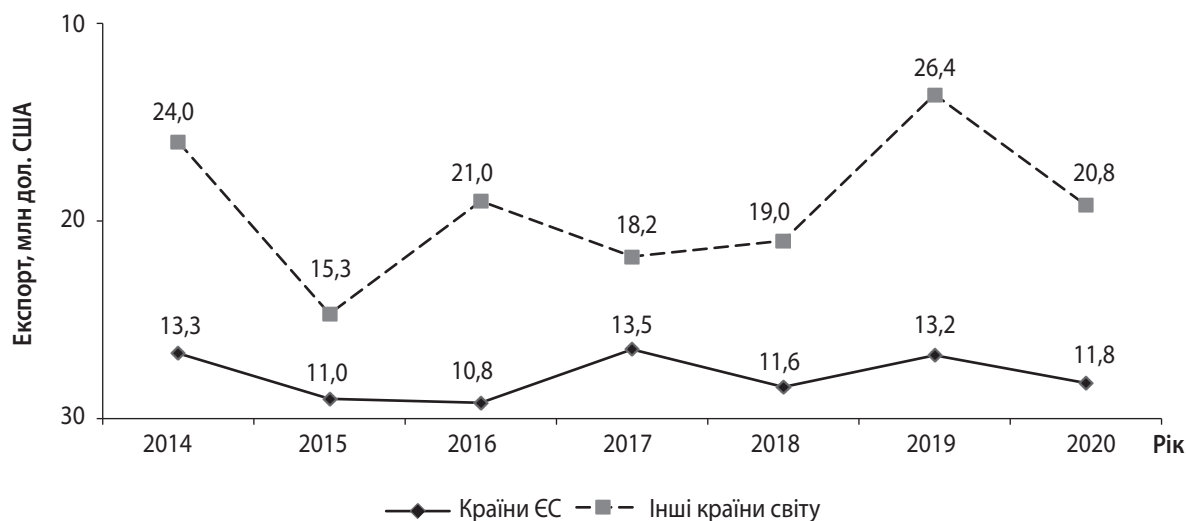

Рис. 4. Динаміка експорту послуг до країн ЄС

Джерело: побудовано за [6].

У структурі експорту товарної продукції найбільшу частку у 2020 р. склали такі товарні групи: 10 – зернові культури (18,1%); 12 – насіння і плоди олійних рослин (15%); 15 – жири та олії тваринного або рослинного походження (11,3); 23 – залишки і відходи харчової промисловості (9,8%); 44 – деревина і вироби з деревини (5,3%); 89 – судна (4,2%); 21 – різні харчові продукти (3,8%); 76 – алюміній і вироби з нього (3,4%); 85 – електричні машини (3,0%); 04 – молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед (2,5%).

На підставі наведених даних можна стверджувати, що в структурі експорту групи харчових продуктів (1–24) відіграють значну роль, адже саме на них припадає близько 70% експорту. Найбільшими експортерами товарів продовольчої групи є: ПАТ «ДІМ Марочних коньяків «Таврія», ПрАТ «Чумак», ТОВ «Данон Дніпро», ПАТ «Цюрулінське», ТОВ «ВВВВ», ТОВ «Херсонська кондитерська фабрика» [7]. Показники експорту окремих харчових продуктів наведено в табл. 3.

У 2020 р. зросли обсяги реалізації меду, овочів, пшениці, олії соняшникової в натуральних і вартісних показниках. Найбільше зросли в натуральних показниках обсяги реалізації овочів (більше, ніж у 2 рази), меду (+51%), олії соняшникової (+39,3%). Водночас зменшилися обсяги реалізації рису (–34%), кукурудзи (–27%), ячменю (–20%), гречки (–30%), соєвих бобів (–46%). Усе це здебільшого негативно вплинуло на динаміку вартісних показників, окрім насіння соняшнику.

Окремо варто відмітити зростання обсягів реалізації томатів – з 76,2 т у 2019 р. до 924,3 т у 2020 р. Більше, ніж у 2 рази зросли обсяги експорту виноградних вин – з 146,4 т до 313,5 т.

Слід зазначити, що Херсонська область має експортний потенціал у реалізації товарів, які хоч і не є лідерами за обсягами експорту, але мають по-

пит і значну додану вартість, зокрема на ринках ЄС. Для прикладу, виробники області могли б працювати в сегменті експорту органічної продукції, нішевих культур (сорго, нут, конопля, гірчиця, квасоля), продукції переробки овочевих культур (заморожені, сушені). Виробники продовжують нарощувати експорт горіхів, заморожених ягід [8].

Обсяги експорту товарів по районах Херсонської області у 2020 р. наведено на рис. 5.

У районній структурі експорту найбільшу частку займає м. Херсон (65,3%), м. Гола Пристань (6,12%), м. Каховка (8,6%), м. Нова Каховка (3,85%). З 2017 по 2019 рр. експорт Херсонської області мав від'ємну динаміку. У 2020 р. обсяги експорту області зросли на 2,4%. У тому числі по м. Херсон експорт зріс на 2,4%. Експорт Білозерського району зріс на 115%, Бериславського – на 23,4%, Генічеського – на 67%, Голопристанського – на 5,3%, по м. Каховка – на 10,3%. Водночас відмічається зменшення експорту в Олешківському районі (–24%), Скадовському (–39%), Чаплинському (–53%).

Стосовно обсягів імпорту товарів відмічається протилежна тенденція. До 2019 р. відмічалось нарощування імпорту, але у 2020 р. він знизився на 20%. Найбільшими імпортерами є Чаплинський район (40%), м. Херсон (33,6%), Каховський район (13%), Олешківський район (7,1%).

Якщо провести аналіз географічної структури імпорту, то найбільше товарів надходить із Німеччини (31%), обсяги товарів з якої в грошовому еквіваленті зросли більше, ніж у 2 рази порівняно з попереднім періодом, Туреччини (20%), Китаю (12%) (рис. 6).

Щодо імпортованих товарів, відмітимо, що вагому частку займає група Машини, обладнання та механізми (51,7%). У 2020 р. товарів даної групи було імпортовано на суму 169392 тис. дол. США., у тому числі електричних машин – на суму 147963,7 тис. дол. США. Майже 9% займає група виробів з полімерних

Експорт окремих видів харчових продуктів Херсонської області

Вид продуктів	2019 р.		2020 р.	
	Обсяг	Тис. дол. США	Обсяг	Тис. дол. США
Мед натуральний, т	2158,1	3774,9	3261,3	5002,3
Овочі бобові, т	2247,8	831,1	6098,4	1551,3
Пшениця, т	94386,4	18603,1	125474,7	25678,5
Ячмінь, т	20118,4	3466,2	16044,8	2606,7
Кукурудза, т	150654	29916,7	110474,5	21450
Рис, т	1404,5	745,9	925,6	538,4
Гречка, просо та інші зернові культури, т	2331,2	666	1622,9	435,9
Борошно пшеничне, т	6560,4	1796,4	9582,1	2456,7
Соєві боби, т	113845,5	38353	60577,2	23193,5
Насіння свиріпи або ріпаку, т	16889,7	7847,2	20783,7	10740,4
Насіння соняшнику, т	14337,1	6419,2	13205,2	7463,6
Олія соняшникова, т	16755,7	13635,9	23337,8	22599
Шоколад та інші готові харчові продукти з вмістом какао, т	827,4	1044,3	736,3	875,7
Томати, приготовлені або консервовані без додання оцту, т	17769,4	13998,7	16880,4	13942,6
Продукти для приготування соусів і готові соуси, т	10333,7	9589	11490,1	10641,6

Джерело: складено за [6].

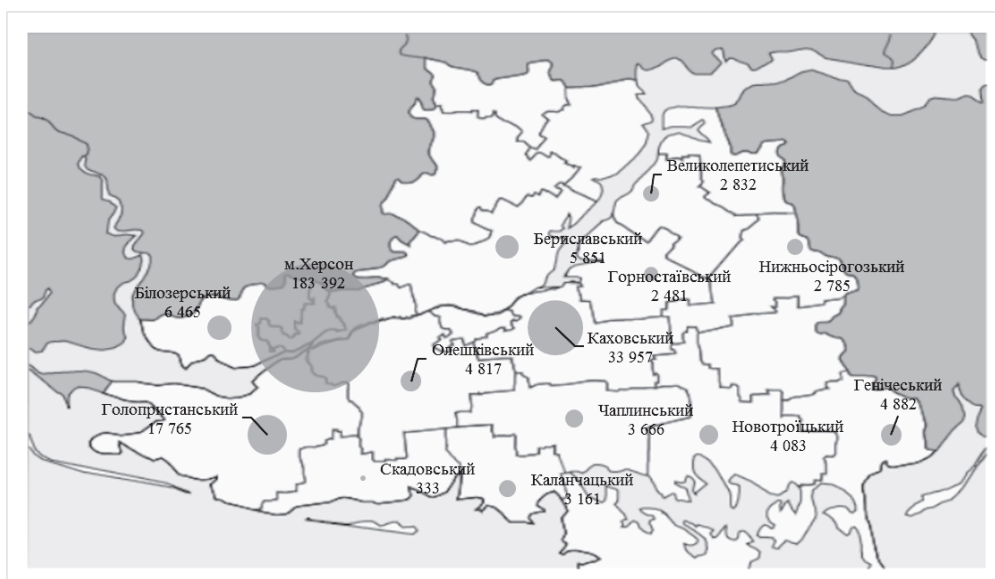

Рис. 5. Обсяги експорту товарів по районах Херсонської області у 2020 р.

матеріалів, 7% – продукція хімічної та пов'язаних галузей, 6% – папір і картон. Готових харчових продуктів імпортовано на суму 10349,4 тис. дол. США, що становить 3,1%. У цій групі найбільша частка належить алкогольним і безалкогольним виробам – 6301,7 тис. дол. США. У більшості домінуючих груп відмічаються тенденції до збільшення обсягів у грошовому виразі. Імпорт деяких товарів наведено в табл. 4.

Як видно з табл. 4, імпорт автомобілів легкових скоротився як у натуральних, так і у вартісних показниках (–27%). Імпорт вантажних автомобілів зріс на 60% у вартісному виразі. Імпорт нафти знизився на 44,6%. Також знизився майже на 40% імпорт плоского прокату з неуглецевої сталі та плит деревоволокнистих.

Показники імпорту давальницької сировини наведено на рис. 7.

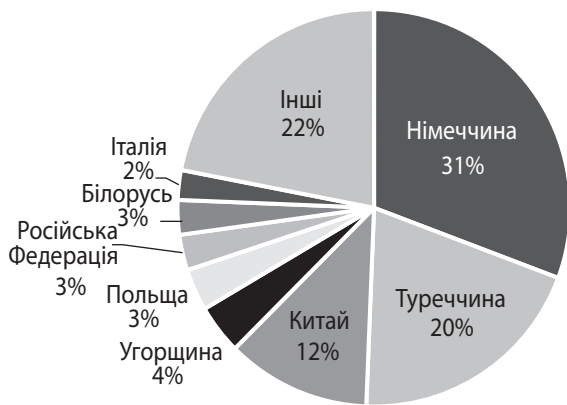

Рис. 6. Географічна структура імпорту товарів у Херсонську область у 2020 р.

Джерело: побудовано за [6].

ВИСНОВКИ

Розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств Херсонської області є рушійним фактором економічного розвитку регіону. Для того, щоб використати потенціал, який існує в зовнішньоекономічній діяльності області, необхідно розширювати ринки збуту продукції, орієнтуватися на нішеві ринки з високою доданою вартістю, підвищувати якість і конкурентоспроможність продукції на зовнішніх ринках. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 р. № 959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>

Таблиця 4

Імпорт окремих товарів в Херсонську область

Товари	2019 р.		2020 р.	
	Кількість	Тис. дол. США	Кількість	Тис. дол. США
Автомобілі легкові, шт..	1830	9483,1	1148	6926,5
Прокат плоский з вуглецевої сталі, т	2094,8	1843,7	2209,3	1963
Прокат плоский з інших легованих сталей	1572,1	1174,5	1174,1	713,6
Плити деревноволокнисті, т	43272,8	11408,3	25100,8	6763,1
Добрива складні, т	7508,6	7655,9	20548,4	8060,2
Портландцемент, т	47132,5	4328,3	54295,8	3946,1
Нафта або нафтопродукти, одержані з бітумінозних матеріалів, крім сирих, т	1851,7	1942,5	704,3	1075

Джерело: складено за [6].

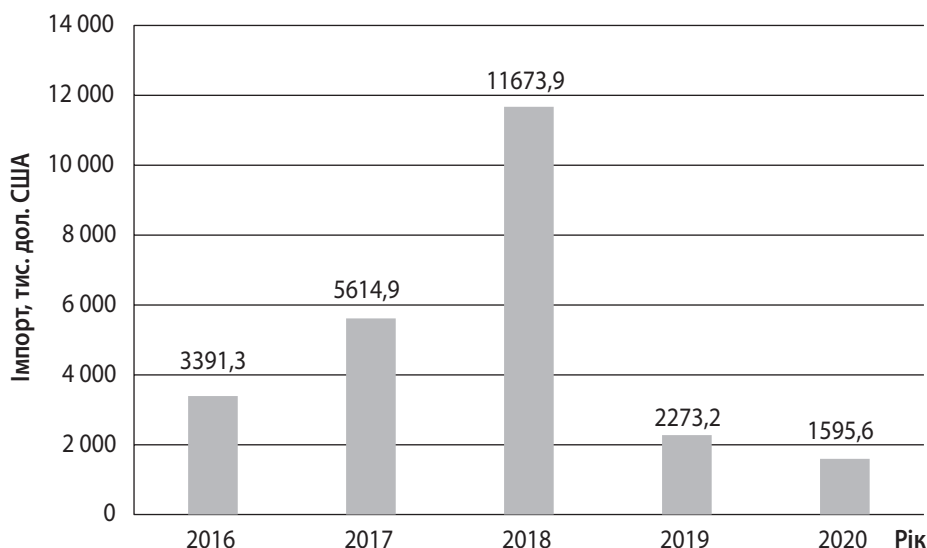

Рис. 7. Динаміка імпорту давальницької сировини, тис. дол. США

У товарній структурі найбільша частка належить групі «Текстильні матеріали та текстильні вироби» (39%), «Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання» (19%) та «Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби» (20%).

2. Прокушев Е. Ф., Костин А. А. Внешнеэкономическая деятельность : учебник. 10-е изд., перераб. и доп. М. : Юрайт, 2019. 450 с.
3. Гофман Н. Ф., Маховикова Г. А. Основы внешнеэкономической деятельности : учебное пособие. СПб. : Питер, 2001. 208 с.

4. Гребельник О. П. Основи зовнішньоекономічної діяльності. 3-тє вид., перероб. і допов. Київ : Центр навчальної літератури, 2008. 432 с.
5. Зовнішня торгівля України 2020 : статистичний збірник. Київ : Державна служба статистики України, 2021. 134 с. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/06/ztu_20_ue.pdf
6. Зовнішня торгівля Херсонської області товарами та послугами у 2016–2020 роках : статистичний збірник. Херсон : Головне управління статистики у Херсонській області, 2021. 40 с.
7. Чмут А. В., Мельник С. Розвиток зовнішньої торгівлі товарами продовольчої групи в Херсонській області // Матеріали 6-ї Міжнародної наук.-практ. конф. «Розвиток форм і методів сучасного менеджменту в умовах глобалізації» (м. Дніпро, 7–9 листопада 2018 р.). Дніпро, 2018. С. 85–87.
8. Ушкарєнко Ю. В., Чмут А. В., Соловійов А. І. Переваги кооперативної взаємодії під час виробництва та експорту органічної продукції. *Підприємництво та інновації*. 2020. Вип. 11. Ч. 2. С. 44–50. DOI: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/11.25>

REFERENCES

- Chmut, A. V., and Melnyk, S. "Rozvytok zovnishnyoi torhivli tovaramy prodovolchoi hrupy v Khersonskii oblasti" [Development of Foreign Trade in Food Products in the Kherson Region]. *Rozvytok form i metodiv suchas-*
- noho menedzhmentu v umovakh hlobalizatsii*. 2018. Dnipro, 2018. 85-87.
- Gofman, N. F., and Makhovikova, G. A. *Osnovy vneshneekonomicheskoy deyatelnosti* [Fundamentals of Foreign Economic Activity]. St. Petersburg: Piter, 2001.
- Hrebelnyk, O. P. *Osnovy zovnishnyoekonomichnoi diialnosti* [Fundamentals of Foreign Economic Activity]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury, 2008.
- [Legal Act of Ukraine] (1991). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>
- Prokushev, Ye. F., and Kostin, A. A. *Vneshneekonomicheskaya deyatelnost* [Foreign Economic Activity]. Moscow: Yurayt, 2019.
- Ushkarenko, Yu. V., Chmut, A. V., and Soloviov, A. I. "Perevahy kooperatyvnoi vzaïemodii pid chas vyrobnytstva ta eksportu orhanichnoi produktsii" [Advantages of Cooperative Interaction in the Production and Export of Organic Products]. *Pidpriemnytstvo ta innovatsii*, vol. 2, no. 11 (2020): 44-50. DOI: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/11.25>
- "Zovnishnia torhivlia Ukrainy 2020" [Ukraine's Foreign Trade 2020]. Kyiv : Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2021. http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/06/ztu_20_ue.pdf
- Zovnishnia torhivlia Khersonskoi oblasti tovaramy ta posluhamy u 2016-2020 rokakh* [Foreign Trade of Kherson Region in Goods and Services in 2016-2020]. Kherson: Holovne upravlinnia statystyky u Khersonskii oblasti, 2021.